

so le kože in drugi ostanki od červov, kateri podjedajo rastline in delajo škodo. In ravno zavoljo tega, ker kert gre za škodljivimi merčesi, so kerti veliki dobrotniki na vertih in travnikih, in ni prav, da jih kdo lovi in preganja. Kupec persti, ki jo kert narije na verh zemlje, naj se pa razgrabi po travi, in tako ne škoduje ne kert in ne kertina.

Verjemi in povej to tudi svojim sosedom! Bodi zdrav!

Tvoj

prijatelj

T o n e.

Lukec popisuje Jakcu prve pomladne živalice.

Priserčni moj Jakec!

Včeraj sem šel z očetom na polje, in ne morem ti povedati, koliko živalic sem še zapazil, ki se še tu pa tam radujejo vesele pomladi. Tu sem videl čmerlja, ki je grebel luknjo v topla tla, in si gnjesdo narejal. Tam je bežal in se čez glavo prekucoval svitel hrošč berzec ali krešič, ki se še ni navadil dobro hoditi po novih tleh. Videl sem mravlje, kako urno že tekajo sim in tje in znašajo različnih drobnin, pesdirja, semena, lesorja, da si napravljajo mravljišče in v njem nove hiše in ulice. Povem ti, ljubi moj, da sedaj je naj lepši čas za vsakega, ki opazuje lep svet in vse, kar nam modri stvarnik na njem kaže. Pojdi sedaj tudi ti pod milo nebo, in veseli se

s svojim

prijateljem

L u k e c e m.

Koristne stvari.

Naravni nagib in življenje živali.

(Konec.)

Svainsón terdi, da celó kušarji ljubijo godbo. — Majhni kušarji (*Lacerta agilis*) so v južni Evropi tako razširjeni, da se jih lep poletni dan lahko sto skupaj na skalah dobi, ki se grejejo ali pa lové merčese. V Siciliji in na otoku Malta jih je zeló veliko, in prav lepi so. Njih navada, da glavo na stran nagnejo in neka povest od pazljivega kušarja, katero sem v „Tausend und eine Nacht“ bral, me je prva navodila, da sem začel pesmico peti, da bi videl, kako se bodo te živalice obnašale. Namesto, da bi bili po njih navadi bežali, postali so mirni, in nagnili so glavo na stran, da bi vsaj nobenega glasú ne zgrešili. Čim žalostnejši je pesmica donela, tim večja je bila njih pazljivost, in ako sem žvižgal, prišli so tako blizo, da bi jih bil lahko z roko vjel. Ko smo enkrat to

reč zapazili, smo se dostikrat ž njimi razveselovali. Ako smo dolgo popotovali, smo se v senco ulegli in peli, da so male živalice iz svojih luknjic prilezle in poslušale. Nekterikrat so stale le na prednjih nogah, zadnje pa so ležale ploščnato na tleh. Tako se postavijo, kedar kaj ogledujejo, pa takrat nikoli glave ne premaknejo, da lože slišijo.

V nobenem delu natoroznanstva ni več napak, ko v zadevi gibanja. Ker vidimo, da kaka žival naj več ali v vodi, ali v zraku živi, mislimo, da le tu živi. Tako je, postavim, „Riba brez vode“ sploh znani pregovor. Ali Svainson je rekel, in njegova opomba, resnico pregovora zelo krati, ako pravim, da nekatere teh živali po terdih tleh hodijo in po drevesih plezajo, bode se marsikdo mojih bralcev čudil, ali vendar so nekatere ribe, ktere ta sicer neznana dela opravljajo.

Žabje ribe na bregovih Azije in južne polovice sveta, živé ne le več dni brez vode, temuč celó v hramih, kjer so zaperte, sim ter tje poskakujejo. Da morejo skakati, služijo jim plavute na persih. Vnanji obraz teh živali je sicer žabam tako podoben, da bi človek, ki jih poverhno ogleduje, mislil, da so žabe. Naj več jegulj v sladkih vodah zapušča včasi vodo, in potuje čez travnike, da pride do drugih vodá, da si novo stanovišče napravi in jajca leže. Skoraj vse indijske ribe sladkih vodá (Oeficefali) lazijo iz enega bajerja v drugega. Paganski Hindučani so mislili, da so ribe, kedar so jih na zemlji videli, iz neba padle. Neka riba (*Peren scandens*) zapusti vodo in pleza na drevesa, in to se zgodi, da rabi plavute namesto majnih nog; sicer ne vemo, zakaj te ribe zapusté vodo ali zemljo, pa taki shodi so navadni in gotovo je vzrok tega, da je njih notranja izrazba taka, da imajo dosti vode v čevah, kar stori, da riba more na suhem živeti. Torej gredo na suho, ali ker se razveseljujejo ali pa, ker lahko zunaj živé.

Tudi merčesi radi plešejo in se veselé po zraku. Ti plesi terpé skoro vse leto. Nekterikrat so ti merčesi podobni premikajočemu se kipu, ker se vsak naravnost gori pomika in zopet dolí leti in sledí potniku, ki ima dostikrat druge misli v glavi, da jih ne vidi. Kirbij je rekel, da se naj manjši komarji tudi pri naj hujšem dežju ne zmočijo. Kako oster mora bití njih vid, in kako hitro morajo leteti, da bežé kapljam, ki so večé, ko oni sami in ktere bi jih, ako bi jih zadele, na tla vergle!

Mali povodnji keбри, kterih se dostikrat vidi veliko na verhu voda, so ravno tako radi veseli, kakor njih bratje komarji. Hitrost, s katero se v krogu pomikajo, sicer ni tako čudovita, kakor red pri njihovih vodoplesih, tako da dostikrat se skup terčenejo in se zadenejo. Ploščnate in veslom podobne zadnje noge so prav vgodne za take vaje, in dostikrat po več ur z ravno tistim veseljem plešejo.

Podobe, kakor se postavijo merčesi, kedar se hočejo skriti, da bi jih nikdo ne videl, so zelo čudovite.

Nekteri vertavci (Bohrkäfer, Ciscule dnidos) posebno ti s kratkim širokim životom družijo se pri naj manjši nevarnosti, skrijejo rilec pod persni ščit in se veržejo pod rastlino, na kateri so ravno jedeli. Ni jih mogoče potem videti, ker je njih barva tej zemlji zelo podobna. En rod teh kebrov dobi se v velikih peščenih pustinah Sicilije in Afrike in njegova barva je pesku tako podobna, da le malokdo more razločiti kebre od peska.

Naj redkejša podoba je, da se nekteri merčesi v kroglo zvijejo, kakor navadna uš v lesu. Tako skrijejo noge in druge mehkejše ude pod terdi herbet. — Drugi merčesi se hočejo nevarnosti varovati, da se potajé, kakor da bi bili mertvi. Navadni blatni keber stegne noge, ako se ga le potiplje ali kedar se boji, tako oterpnjeno, kakor da bi bile iz železnega dratu, in se ne gane.

Drevni keбри (Baumkäfer) vzdigujejo noge iz ravno tega vzroka in smerdljivec s svojimi sorodniki pritisne noge terdo na telo. Dalje pripovedujejo nenavadno samoglavnost, s katero se dolgo, dolgo časa oterpnjenega dela mali terkalec. Kar se o junaštvu divjih Indijanov pravi, je vse nič proti junaštvu teh malih stvari. Ako jih še tako terpinčimo, en ud za drugim odtergamo, jih žive na ognju pečemo, ne bomo doveršili svojega namena, da bi jih ganili. Nekteri žagarji noge in rilec in čutne rožičke stisnejo, in to storé tudi vsi pajki.

Družbe in skupščine pri živalih dostikrat niso samo natorni nagib. Veliko zverin in tičev se druží, zverine da skupaj lové in ropajo, tiče, da skup potujejo. Obojekrat je združenje prostovoljno, ker dostikrat ali naj večkrat so posamesni. Nobenega dvoma ni potreba, da se zajčki, papagaji prostovoljno družé zavolje razveselovanja. Tudi Svainson omenja dosti o tem. Tu jaz kažem samo zgled o debelokljunaču, kterega je polkovnik

Patirson iz notranje Afrike v Evropo pripeljal; ta tica s svojimi sorodniki zida res čudovite zračne hiše.

Način, po katerem ti tiči izdeljujejo gnjezda, je zelo čudovit. Na drevesu ni manj, nego 800 do 1000 tičev, ki vsi pod eno streho stanujejo. Imenujem to stanovanje streho, ker je popolnoma podobna slamnati strehi, in nobena žival do njih priti ne more. Njih delavnost je podobna delavnosti čebel. Po dnevi ves dan delajo in tanko travo vkup vlačijo, poglobitno zidarsko pripravo, katero rabijo za izdelovanje stanovališča, ali pa da ga podaljšajo in popravljajo.

Ako drevo, na katerem je ta zračna hiša sozidana, ne more več teže prenašati, niso več varni v stanovanji in si morajo drugo na drugih drevesih zidati. Vidi se dosti vhodov, od katerih ceste po vsi hiši gredo. Sobe so blizo 2 palca ena od druge oddaljene. Trava, iz ktere so napravljene, je tudi poglobitna njih jed.

Debelokljunači se družé, da se branijo. Vidimo pa celó, da se mravlje tudi družijo, da se vojskujejo. — To bi ne bilo slabo! — Vojsko, ki je bila toliko časa ošabna prednost človekova, gizdavost, katero si človek z večnimi dolgovi prikupi, to prednost imajo mravlje brez dolgov.

Že dolgo so poznale znani pregovor Napoleonov: „Vojska sama stroške terpi“. Gotovo je vojska ali boj teh živali ravno tako znameniten, kakor buletin Napoleona ali depeša Wellingtona.

Mislimo si dva ali tri gnjezda mravelj, oba enako velika in oba z enako množico mravelj, kakih 100 korakov eden od drugega oddaljena. Poglejmo neštevilno množico, ki je podobna ljudstvu velike dežele; ves kraj, ki jih loči kakih 24 palcev, gomezlá mravelj. Vojne trume postavijo se sredi kraja, ki njih stanovanja loči, in boj se začne. Tisuč in zopet tisuč začjenja dvoboj in se grize z velikimi čeljusti; še veliko več jih vlačí v stanovanje vjete, ki se zastoj trudijo, se jim izmuzniti, ker dobro poznajo strašno osodo, ki jih čaka v sovražnikovem domovju.

Kraj, kjer je boj naj hujši, je blizo kvadratni čevlji; oster duh puhti iz vseh; mnogo mravelj je mertvih; druge v kupih derže se s čeljusti in se trudijo ena drugo v jetništvo pripraviti. Naj prvo sprimeta se dva in dva bojnika, postavita se na zadnje noge in eden v drugega kislino brizgata. Padeta in se v prahu borita, se zopet vzdigneta, in vsak bojniki trudi se

sovražnika premagati. Je njih moč enaka, nepremakljivo vstaneta, dokler tretji enemu od njih ne pomaga. Dostikrat pa vsak pomagača ob enakem času dobi, in borenje terpi vedno dalje. Tako se zgodi, da se jih v vsaki versti dostikrat 5, 6, 8, 10, 15 združi in se za zmago bori. Težji je zmiraj enaki boj, dokler velika množica ne prileti in drugih ne polovi. Potem pa zopet začnó dvoboj.

Ko se noč bliža, podajo se vsi, vsak v svoje mesto nazaj. Komaj pa se dan zazori, zopet začnè se boj z še enkrat večjo terdovratnostjo in na dosti večji planjavi. Boj toliko časa terpi, dokler jih dež razdruži, da jezo pozabijo in zopet mir storé. Kar je nar čudovitnejše, je, da akoravno so vse enake, akoravno je barva, duh in podoba enaka — vsaka mravlja pozná prijateljico, in ako jo nevedoma napade, jo berž začné božati in ljubkovati.

Kakovi čudeži kažejo se našim očem, ako pogledamo živalsko naravo! Kako podučljive so taka premišljevanja in kako našo ošabnost osramotujejo!

P. Perušek.

Orgle.

Namen, ki ga imajo orgle v cerkvi je ta, da petje podpirajo in lepšajo. Iz tega se razvidi, da je v cerkvi lepo petje poglobitna reč; orgle so tedaj petju podložne, morajo mu le streči, spremljati in izverševati ga. Nenaravno je tedaj, ako so orgle pri petju preglasné, da ga preglasajo. Velika napaka sedanjih orglavecev je, da imajo pri petju preveč orgle odperte, da se petje skoro nič ne sliši, in, če se tudi sliši, pa se nobena beseda ne razloči, in nihče v cerkvi ne vé, kaj se poje. Dober orglavec rabi pri petju prav tihe in posamesnim napevom primerne spremene ali registre. Tudi, kedar pojó orgle brez petja, ni treba, da bi enomerao veršale in bučale z vsemi glasovi; le v primernih cerkvenih časih in pri odločenih igrah naj orgle zapojó s polnimi veličastnimi glasi.

Sploh pa razumen orglavec pazi: 1), da nikoli ne orgla kaj, kar bi bilo cerkvenemu duhu nasprotno ali da bi zbujalo celó posvetne in pretelesne misli; 2), da orgle vselej tako ravná, da ne preglušé petja in da nikakor ne motijo pobožnega duha; 3), da sploh pri orglah in pri petju nič ne stori, kar bi pri